

สรุป เสนอแนะ แนวทางการแก้ไข

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเกี่ยวกับวงจรการเคลื่อนที่ของพ่อค้าเร่ตามตลาดนัด จังหวัดนครปฐมและพื้นที่ต่อเนื่อง เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีเน้นหนักในทางการวิจัยภาคสนาม ใช้เวลาเก็บรวบรวมข้อมูลประมาณ 2 เดือน ตั้งแต่เดือนเมษายน-พฤษภาคม พศ. 2528

พื้นที่ชนบทของประเทศไทยกำลังพัฒนามักประสบปัญหาในการจัดตั้งตลาดนัด เพราะ การบริการค่านาคมยังไม่ดีพอ จำนวนประชากรเบาบางและอยู่กระจัดกระจาย การเดินทางมาซื้อสินค้าของประชากรเสียเวลาและค่าใช้จ่ายสูง จำนวนประชากรที่เดินทาง มาซื้อสินค้านั้นมีจำนวนน้อย ทำให้ระดับทรงตัวของสินค้านั้นมีรัศมีกว้างไกลกว่าที่สัญสินค้า พื้นที่ในชนบทจึงไม่อาจจัดตั้งตลาดนัดที่เปิดดำเนินการค้าทุกวันได้ต้องจัดตั้งเป็นตลาด ที่เปิดดำเนินการค้าเพียงบางวันซึ่งเรียกว่า "ตลาดนัด" ขึ้นแทน ทั้งนี้ตลาดนัดในพื้นที่ หนึ่งๆมีการนัดหมายวันแตกต่างกันไปโดยแต่ละวันมีจำนวนตลาดนัดหลายแห่งทำให้ยากต่อ การตัดสินใจเลือกตลาดนัดสำหรับเดินทางเร่ขายสินค้าแก่พ่อค้าเร่ การศึกษา ครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาเกี่ยวกับตลาดนัดและพฤติกรรมการเดินทางเร่ขายสินค้าของพ่อค้าเร่ ซึ่งสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

6.1 สรุปผลการศึกษา

6.1.1 ลักษณะทั่วไปของตลาดนัด

ประเภทของตลาดนัดในพื้นที่ศึกษาอันได้แก่จังหวัดนครปฐมและพื้นที่ต่อเนื่องอีก 3 อำเภอ คือ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี มี 5 ประเภท ได้แก่ งานเทศกาลประจำปี ตลาดนัด 30 วัน ตลาดนัด 15 วัน ตลาดนัด 14 วัน และตลาดนัด 7 วัน การศึกษาครั้งนี้เลือกศึกษาเพียง 2 ประเภท ก็ตลาดนัด 7 วันจำนวน 34 แห่ง และตลาดนัด 14 วันจำนวน 22 แห่ง เพราะตารางเวลาตลาดนัดทั้ง 2 ประเภทนี้หมายคิกต่อกันทุกวันตามปฏิทินสากลและใช้เวลาหมุนเวียนกลับมาซ้ำตลาดนัดเดิมใน 1 วงจรเพียง 1 และ 2 สัปดาห์

ทำเลที่ตั้งของตลาดนัดทั้ง 2 ประเภทมีการจัดตั้งในพื้นที่ที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมแบบชนบทซึ่งเป็นลักษณะชุมชนระดับต่ำที่รายล้อมไปด้วยอาศัยของผู้มีรายได้จากการขายผลผลิตทางเกษตรและรับจ้างใช้แรงงานในพื้นที่เกษตรกรรมและตามโรงงานอุตสาหกรรม ร้านขายของชำ หน่วยงานของราชการระดับตำบล ได้แก่ โรงเรียนระดับประถมศึกษา สถานีอนามัยตำบล สถานีเกษตรตำบล และวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดนั้นเป็นสถานที่ที่ใช้จัดตั้งตลาดนัดมากถึงร้อยละ 78 ของจำนวนตลาดนัดที่ศึกษา นอกจากนี้ยังตั้งอยู่ในบริเวณที่มีความสะดวกในการเข้าถึงน้อยเพราะสถานีบริการที่มีและรถโดยสารที่ผ่านตลาดนัดส่วนใหญ่เป็นรถสองแถว รถจักรยานยนต์รับจ้างทั่วไป เรือยนต์รับจ้าง สำหรับรถประจำทางซึ่งมีเพียงสายเคียวในท้องถิ่นจะผ่านตลาดนัดที่ตั้งอยู่ในเขตสุขาภิบาลหรือใกล้ทางหลวงจังหวัด เส้นทางคมนาคมที่ผ่านตลาดนัดมีความสำคัญเท่าเทียมกันทั้งทางบกและทางน้ำ เส้นทางบกที่ผ่านตลาดนัดส่วนใหญ่เป็นถนนแบ่งซอยจากทางหลวงแผ่นดิน-ทางหลวงจังหวัด ทำด้วยดินอัดแข็งแน่น จึงเป็นอุปสรรคต่อการเดินทางของประชากรในช่วงฤดูฝน ในช่วงฤดูดังกล่าวประชากรจะใช้การคมนาคมทาง

ทางน้ำเป็นส่วนใหญ่ กิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรอบตลาดมักเป็นกิจกรรมประเภท
เกษตรกรรมซึ่งแตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่ กล่าวคือ กิจกรรมประเภทสวนผัก ผลไม้
ทำไร่ พบมากบริเวณตลาดที่จัดตั้งเขตอำเภอสามพราน อำเภอนครชัยศรี
อำเภอบ้านแพ้ว อำเภอกำแพงแสน และอำเภอคอนคาบุม ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวมีการจัดตั้ง
ตลาดนัดระบบวัน กิจกรรมประเภททำนา เลี้ยงสัตว์ พบมากในพื้นที่อำเภอบางเลน อำเภอ
ไทรน้อยและอำเภอลาดหลุมแก้ว อันเป็นพื้นที่ที่มีการจัดตั้งตลาดนัดระบบค่ำมาก ตลาดนัด
ทั้ง 2 ประเภทจึงจัดตั้งในพื้นที่ที่มีความเจริญระดับชุมชนแตกต่างกัน โดยตลาดนัดระบบวัน
จัดตั้งในชุมชนที่มีระดับความเจริญสูงกว่าตลาดนัดระบบค่ำ กล่าวคือ

ตลาดนัดระบบวัน จัดตั้งในชุมชนที่มีระดับความเจริญแตกต่างกัน 3 ระดับ คือ

- 1) เขตชุมชนชนบทขนาดเล็กที่มีการตั้งถิ่นฐานของประชากรเบาบาง
เป็นชุมชนพัฒนาช้า 5 แห่ง ได้แก่ ตลาดนัดวัดลำเหย ตลาดนัดวัดมะเกลือ ตลาดนัดวัด
กงลาด ตลาดนัดวัดลากม่อน ตลาดนัด วัดเพลางาม
- 2) เขตชุมชนชนบทขนาดใหญ่ที่มีการตั้งถิ่นฐานของประชากรหนาแน่น
เป็นชุมชนที่กำลังพัฒนา มี 25 แห่ง
- 3) เขตสุขาภิบาล 4 แห่ง ได้แก่ ตลาดนัดวัดสามง่ามตั้งในเขต
สุขาภิบาลสามง่าม ตลาดนัดวัดคอนชาฮอมตั้งในเขตสุขาภิบาลคอนชาฮอม ตลาดนัด
ระแหงตั้งในเขตสุขาภิบาลระแหง ตลาดนัดหน้าท่าว่าการอำเภอไทรน้อยตั้งในเขตสุขาภิบาล
ไทรน้อย ตลาดนัดเหล่านี้จัดอยู่ในลำดับศักดิ์ที่ 1-3 และมีแนวทางพัฒนาไปสู่ตลาดสดถาวร
ในอนาคตได้เพราะตั้งอยู่ในเขตชุมชนชนบทกิ่งเมืองที่กำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว ถ้าโครงการ
การตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 บรรลุผลตามเป้าหมายในเรื่องการ
พัฒนาพื้นที่ปริมณฑลรอบนอกของกรุงเทพมหานครให้เป็นเขตอุตสาหกรรมสำเร็จจะยังผลให้
พื้นที่เกษตรกรรมลดลง จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ตลาดนัดที่เกยกำหนดวันนัดหมายสัปดาห์ละ
1 วันคงจะเปลี่ยนไปโดยกำหนดวันนัดหมายเพิ่มขึ้นเป็น 3-4 วันต่อสัปดาห์ และถ้าจำนวน

วันนัดหมายในสัปดาห์พัฒนามาจนถึง 7 วัน ตลาดนัดแห่งนั้นก็จะเป็นตลาดสัปดาห์ประจำวัน หรือตลาดถาวรไปในที่สุด

ตลาดนัดระบบเก่า จัดตั้งในชุมชนที่มีความเจริญแตกต่างกัน 3 ระดับ คือ

- 1) เขตชุมชนชนบทขนาดเล็กที่มีการตั้งถิ่นฐานของประชากรเบาบาง และมีการพัฒนาช้า 19 แห่ง
- 2) เขตชุมชนชนบทขนาดใหญ่ที่มีการตั้งถิ่นฐานของประชากรหนาแน่น และกำลังพัฒนา มี 2 แห่ง คือ ตลาดนัดวัดบางพระ ตลาดนัดวัดชุมชนศรี
- 3) เขตสุขาภิบาล 1 แห่ง ได้แก่ ตลาดนัดรางกระทุ่มในเขต สุขาภิบาลรางกระทุ่ม เป็นตลาดนัดขนาดเล็กที่คงจะพัฒนาไปสู่ตลาดสัปดาห์ได้ยาก

ชนิดของสินค้าที่ขายในตลาดนัด เป็นสินค้าที่มีคุณภาพต่ำ ราคาถูก เพื่อสนองความต้องการแก่ผู้ซื้อที่มีรายได้น้อยจากการขายผลผลิตทางเกษตรและรับจ้างใช้แรงงาน สินค้าที่ขายมีทั้งสินค้าที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวันและสินค้าที่ไม่จำเป็นต่อชีวิตประจำวัน โดยสินค้าที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวันประเภท ผักสด เนื้อหมู-ไก่ชำแหละ ผลไม้สด เครื่องปรุงประกอบอาหาร มีจำนวนร้านสูงกว่าสินค้าชนิดอื่นๆ โดยเฉพาะผักสด-ผลไม้ เนื้อหมูชำแหละ มีจำนวนร้านค้าสูงที่สุดเพราะเป็นสินค้าที่เกษตรกรนำผลผลิตจากสวนและแหล่งเลี้ยงของตนเองมาจำหน่าย สำหรับสินค้าที่ไม่จำเป็นต่อชีวิตประจำวันที่มีจำนวนร้านมาก ได้แก่ เสื้อผ้าสำเร็จรูปทั้งชาย-หญิง-เด็ก เครื่องใช้ในครัว และเครื่องหนังเทียม

การจัดการทางพื้นที่ของตลาดนัดทั้ง 2 ประเภทไม่เกิดปัญหาการแข่งขันทางพื้นที่และขอบเขตตลาดเนื่องจากมีรูปแบบการจัดกระจาย และรูปแบบปกติ เพียง 2 รูปแบบ ทั้งตลาดนัดที่มีวันนัดหมายติดต่อกันและตลาดนัดที่มีวันนัดหมายในวันเดียวกัน

6.1.2 วงจรรการเดินทางของท้อค้าเร่

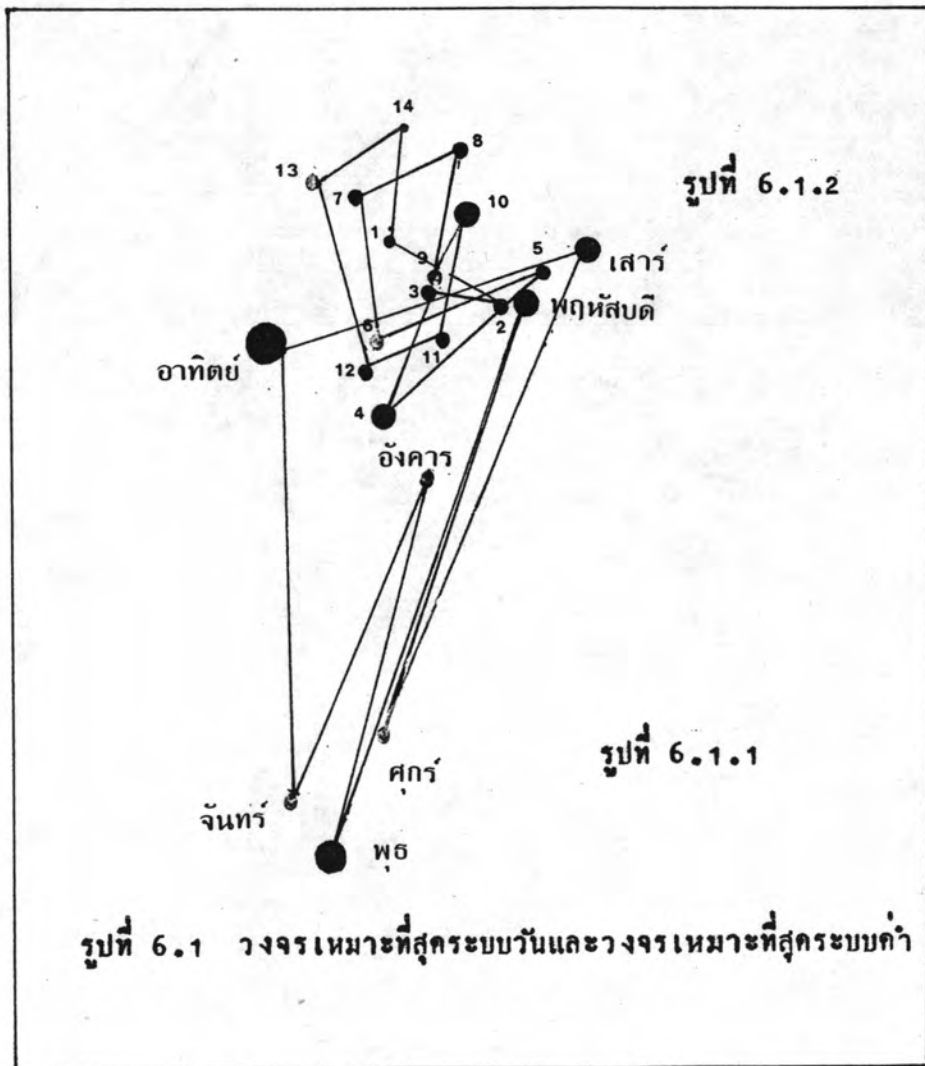
มีลักษณะเดินทางจากที่พักอาศัยไปยังตลาดนัดแต่ละแห่งตามตารางเวลานัดหมายของตลาดนัดโดยเดินทางไปและกลับที่ที่พักอาศัยทุกวัน หรือเดินทางจากตลาดนัดแห่งหนึ่งไปตลาดนัดอีกแห่งหนึ่งเรื่อยไปตามตารางเวลาตลาดนัดโดยกลับที่ที่พักอาศัยเพียง 1-2 ครั้งต่อเดือน การเดินทางเหล่านี้มีทั้งเดินทางแบบครบวงจร ($S_w = S_m = 7$, $S_w = S_m = 14$) และไม่ครบวงจร ($S_w = S_m > 1$, $S_m = 1$) ในกรณีที่ท้อค้าเร่เลือกเดินทางแบบครบวงจรและเลือกตารางตลาดนัดซ้ำกันหลายๆครั้ง การเดินทางก็จะกลับไปกลับมาหลายครั้งจนเกิดเป็นรูปแบบขึ้น เป็นรูปแบบวงจรรการเดินทางที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหารายได้ ดังนั้นรูปแบบที่เลือกจึงเป็นวงจรที่ให้ผลตอบแทนทางการค้าสูงสุดหรือวงจรเหมาะสมที่สุด

6.1.2.1 วงจรเหมาะสมที่สุด

การกำหนดวงจรเหมาะสมที่สุดพิจารณาจากค่าคะแนนรวมสูงสุดขององค์ประกอบด้านขนาด ทำเลที่ตั้ง ความสะดวกในการเข้าถึง ค่ายค้าแปรทั้งหมด 14 ค่ายแปรของตลาดนัด 56 แห่งควบคู่กับตารางเวลาตลาดนัด แต่เนื่องจากตารางเวลาตลาดนัดที่ศึกษาทั้ง 2 ประเภทใช้ตารางปฏิทินกำหนดวันนัดหมายแตกต่างกัน โดยตลาดนัด 7 วันใช้ปฏิทินทางสุริยคติ และตลาดนัด 14 วันใช้ปฏิทินจันทรคติ ความแตกต่างเช่นนี้จึงแยกการศึกษาวงจรเหมาะสมที่สุดเป็น 2 ระบบ คือ วงจรเหมาะสมที่สุดระบบวัน และวงจรเหมาะสมที่สุดระบบค่ำ

6.1.2.1.1 วงจรเหมาะสมที่สุดระบบวัน จากการคัดเลือกตลาดนัดที่มีค่าคะแนนรวมสูงสุดในแต่ละวันเรียงตามลำดับวันในสัปดาห์ตั้งแต่วันอาทิตย์เรื่อยไปจนถึงสิ้นสุดสัปดาห์ในวันเสาร์ได้ตลาดนัด 7 แห่งที่ให้ผลตอบแทนทางการค้าสูงสุด คือ

ตลาดนัดวัดสามง่าม ตลาดนัดวัดหลักสี่ ตลาดนัดวัดสำโรง ตลาดนัดวัดยอกระบัง
ตลาดนัดหน้าท่าว่าการอำเภอไทรน้อย ตลาดนัดวัดหลักสอง และตลาดนัดสี่แยกนพวงษ์
เส้นเชื่อมโยงระหว่างตลาดนัดทั้ง 7 แห่งปรากฏเป็นรูปแบบวงจรเหมาะที่สุดดังรูปที่ 6.1.1
ซึ่งมีรูปแบบวงจรกลับป้อนกลับมาเป็นระยะทางบนแผนที่ 279.2 กิโลเมตร กลุ่มพื้นที่ศึกษา
8 อำเภอและอีกแนวทางหลวงแผ่นดิน-ทางหลวงจังหวัดทุกสายที่มีในพื้นที่ศึกษาเป็นเส้นทาง
คมนาคมหลัก

6.1.2.1.2 วงจรเหมาะที่สุดระบบค่า จากการคัดเลือก

ตลาดนัดที่มีค่าคะแนนรวมสูงสุดของตลาดนัดในแต่ละวันเรียงตามลำดับวันในปฏิทินทางจันทรคติตั้งแต่ข้างขึ้น-ข้างแรม 1 ค่าเรื่อยไปจนสิ้นสุดในวันข้างขึ้น-ข้างแรม 14 ค่าได้ตลาดนัด 14 แห่ง คือ ตลาดนัดรางกระทุ่ม ตลาดนัดวัดไทรใหญ่ ตลาดนัดวัดสว่างอารมณ์ ตลาดนัดวัดบางพระ ตลาดนัดวัดคลองคากลาย ตลาดนัดวัดลำพญา ตลาดนัดวัดไม้สามคำลิ่ง ตลาดนัดวัดขุนศรี ตลาดนัดวัดยอดพระพิมพ์ และตลาดนัดวัดเสารัสไมสร ตลาดนัดวัดพระมอพิสัย ตลาดนัดวัดสุขวัฒนาราม ตลาดนัดวัดโพธิ์ และตลาดนัดวัดนิลเพชร เส้นเชื่อมโยงระหว่างตลาดนัด 14 แห่งปรากฏเป็นรูปข่ายวงจรเหมาะที่สุดดังรูปที่ 6.1.2 ซึ่งมีรูปแบบคล้ายทรงเรขาคณิตซ้อนกันหลายรูป เส้นทางวงจรซับซ้อนคล้ายโครงข่ายการคมนาคมในประเทศที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจ ระยะทางของวงจรบนแผนที่ 158 กิโลเมตร ยึดทางหลวงจังหวัดเพียงสายเดียวเป็นเส้นทางคมนาคมหลัก

6.1.2.2 วงจรสังเกต

6.1.2.2.1 วงจรสังเกตระบบวัน จากการสัมภาษณ์

ตารางการเกิดทางของพ่อค้าเร่ระบบวันที่ได้รับการคัดเลือก 28 คน ได้รูปแบบวงจรสังเกตแตกต่างกัน 9 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบอักษร M , อักษร Z , อักษร X , อักษร W , แฉกดาว , เรขาคณิต , ซ้ายตรง , คล้ายว่าว และรูปสามเหลี่ยม รูปแบบทั้ง 9 มีการเลือกตลาดนัดแตกต่างกันเป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 เลือกตลาดนัดที่มีค่าคะแนนน้อยในลำดับศักดิ์ค่าซึ่งมีที่ตั้งใกล้เขตที่พักอาศัยของพ่อค้าเร่ ยึดแนวถนนสายเพชรเกษมเป็นเส้นทางคมนาคมหลักเพียงสายเดียว มี 3 รูปแบบ แต่ละรูปแบบมีจำนวนสูงตั้งแต่ 6-4 คน ได้แก่ รูปแบบอักษร M จำนวน 6 คน รูปแบบอักษร Z จำนวน 5 คน และรูปแบบแฉกดาวจำนวน 4 คน

กลุ่มที่ 2 เลือกตลาดนัดที่มีท่ากะเนนสูงในลำดับศักดิ์สูงซึ่งมีที่ตั้งไกลจากเขตที่พักอาศัยของพ่อค้าเร่ออกไป ยึดแนวถนนหลายสายในการเดินทาง มีถึง 6 รูปแบบ แต่ละรูปแบบมีจำนวนต่ำเพียง 4-1 คน ได้แก่รูปแบบอักษร W จำนวน 4 คน รูปแบบเรขาคณิต จำนวน 3 คน รูปแบบชายธงจำนวน 2 คน รูปแบบอักษร X จำนวน 2 คน รูปแบบคล้ายว่าวและรูปแบบสามเหลี่ยมจำนวนอย่างละ 1 คน

6.1.2.2.2 วงจรสังเกตระบบค้า จากการสัมภาษณ์ตารางการเดินทางของพ่อค้าเร่ระบบค้าที่ได้รับการคัดเลือก 19 คน ได้รูปแบบวงจรสังเกตแตกต่างกัน 4 รูปแบบ แต่ละรูปแบบมีสัดส่วนแตกต่างกันดังนี้ รูปแบบ ก จำนวน 10 คน รูปแบบ ข จำนวน 5 คน รูปแบบ ค จำนวน 2 คน และรูปแบบ ง จำนวน 2 คน เนื่องจากกลุ่มพ่อค้าเร่ทั้ง 19 คนมีที่อยู่ในอำเภอบางเลนและที่ตั้งของตลาดนัดระบบค้าทั้ง 22 แห่งที่ศึกษาอยู่ในเขตอำเภอบางเลนและพื้นที่ติดต่ออำเภอบางเลน ดังนั้นพ่อค้าเร่ทั้งหมดจึงเลือกตลาดนัดที่มีทำเลที่ตั้งใกล้เขตที่พักอาศัยของตน ยึดแนวทางหลวงจังหวัดเพียงสายเดียวเป็นเส้นทางคมนาคม การเดินทางจากที่พักอาศัยไปยังตลาดนัดแต่ละแห่งใช้เวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมง อย่างไรก็ตามรูปแบบทั้ง 4 มีการเลือกตลาดนัดแตกต่างกันเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 เลือกเดินทางออกนอกพื้นที่ศึกษาไปยังตลาดนัดที่มีขนาดใหญ่ในวันข้างขึ้น-ข้างแรม 1 ค่า ได้แก่รูปแบบ ก มีจำนวน 10 คน รูปแบบ ข มีจำนวน 5 คน

กลุ่มที่ 2 เลือกเดินทางภายในพื้นที่ศึกษา ได้แก่รูปแบบ ค จำนวน 2 คน รูปแบบ ง จำนวน 2 คน

6.1.3 เปรียบเทียบรูปแบบวงจรที่เหมาะสมที่สุดกับรูปแบบวงจรสังเกต

วงจรสังเกตของพ่อค้าเร่ระบบวันจำนวน 28 คนมีรูปแบบแตกต่างกัน 9 แบบและใน 9 แบบนี้มีรูปแบบที่คล้ายวงจรที่เหมาะสมที่สุดเพียง 1 รูปแบบเท่านั้น รูปแบบดังกล่าวเป็นวงจรการเดินทางของพ่อค้าเร่เพียงคนเดียวซึ่งมีที่อยู่อาศัยในเขตอำเภอเมืองจังหวัดนครปฐม เร่ขายสินค้าประเภทที่ไม่จำเป็นต่อชีวิตประจำวัน รูปแบบวงจรสังเกตจึงแตกต่างไปจากวงจรที่เหมาะสมที่สุดถึง 27 คน

วงจรสังเกตของพ่อค้าเร่ระบบค่าจำนวน 19 คนมีรูปแบบแตกต่างกัน 4 แบบโดยมีรูปแบบวงจรที่เหมาะสมที่สุดเพียง 1 รูปแบบเช่นกันซึ่งเป็นรูปแบบวงจรการเดินทางของพ่อค้าเร่จำนวน 2 คน เร่ขายสินค้าที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวัน รูปแบบวงจรจึงแตกต่างไปจากวงจรที่เหมาะสมที่สุด 17 คน

วงจรสังเกตระบบค่าและระบบวันจึงไม่เป็นไปตามวงจรที่เหมาะสมที่สุด การศึกษาครั้งนี้ปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า "วงจรการเดินทางของพ่อค้าเร่ต้องเป็นไปตามวงจรที่เหมาะสมที่สุด" เพราะ

1) ข้อมูลและข่าวสารขององค์ประกอบต่างๆตามตัวแปรทางทฤษฎีคลาสสิกที่ใช้กำหนดวงจรที่เหมาะสมที่สุดทั้ง 14 ตัวแปรนั้นพ่อค้าเร่ควรจะรับรู้เท่ากันหมดทุกคน แต่ในความเป็นจริงข้อมูลและข่าวสารเหล่านั้นแสวงหาลำบาก การรับรู้ของพ่อค้าเร่แต่ละคนจึงไม่สมบูรณ์ วงจรสังเกตจึงมิได้เกิดจากการตัดสินใจด้วยเกณฑ์หวังผลสูงสุด (maximization) หากแต่เป็นไปตามการตัดสินใจด้วยระดับแห่งความพอใจ (satisficing level) ที่วางรากฐานแห่งการตัดสินใจบนข้อมูลและข่าวสารที่พอจะหาได้หรือรับรู้ได้ ซึ่งการรับรู้หรือสัญชาตญาณของแต่ละคนแต่ละกลุ่มย่อมแตกต่างกันตามนิสัยและประสบการณ์ รูปแบบวงจรสังเกตแตกต่างไปจากวงจรที่เหมาะสมที่สุด

2) เนื่องจากการเดินทางของพ่อค้าเร่เป็นการเดินทางเพื่อแสวงหารายได้ การเดินทางแต่ละครั้งจึงคำนึงถึงองค์ประกอบด้าน ระยะทาง ระยะเวลา เพื่อลดค่าใช้จ่าย ที่ต้องสูญเสียในการเดินทาง ดังนั้นพ่อค้าเร่จึงเลือกตลาดนัดที่อยู่ใกล้ที่พักอาศัยของตน และใช้เวลาในการเดินทางจากที่พักอาศัยไปตามตลาดนัดแต่ละแห่งประมาณ 15 นาที ถึง 1 ชั่วโมง ยึดแนวทางหลวงแผ่นดินหรือทางหลวงจังหวัดเพียง 1-2 สายเป็นเส้นทาง กมนาคมหลัก แม้บางครั้งจะเพิ่มระยะทางของวงจรออกไปยังตลาดนัดขนาดใหญ่นอกเขต พื้นที่ศึกษาก็ตามแต่พ่อค้าเร่ยังคงเดินทางใกล้ เขตที่พักอาศัยของตนและยึดแนวทางกมนาคม หลักสายเดิมอยู่ ดังเช่น วงจรสังเฑระบบค้ำรูปแบบ ก, รูปแบบ ข และวงจรสังเฑ ระบบวันรูปแบบ Z ,รูปแบบ M และรูปแบบแจกดาว เป็นต้น ดังนั้นการเดินทางที่ต้องยึด แนวทางหลวงแผ่นดิน-ทางหลวงจังหวัดหลายสายและใช้เวลาในการเดินทางมากจึงไม่ เป็นที่นิยมสำหรับพ่อค้าเร่ดังเช่นการเดินทางตามรูปแบบวงจรเหมาะที่สุด

3) ชนิดของสินค้าที่พ่อค้าเร่แต่ละคนนำมาจำหน่ายมีผลต่อรูปแบบวงจรสังเฑ กล่าวคือพ่อค้าเร่ที่จำหน่ายสินค้าที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวันและบุกเน้าเร้าจะมีวงจรสังเฑ วนเวียนใกล้เขตที่พักอาศัยของตน แต่พ่อค้าเร่ที่จำหน่ายสินค้าที่ไม่จำเป็นต่อชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นสินค้าที่มีผู้น้อยเช่นเสื้อผ้าสำเร็จรูป เครื่องครัว เป็นต้น จะมีวงจรสังเฑ ไกลจากที่พักอาศัยของตนโดยพ่อค้าเร่ยินดีเพิ่มระยะทางและระยะเวลาการเดินทางออกไปยังตลาดนัดที่มีค่าคะแนนสูง ขณะเดียวกันก็หลีกเลี่ยงรูปแบบวงจรสังเฑที่เหมือนกัน หรือคล้ายกันเพื่อลดการแข่งขันทางการค้าด้วย

4) การขยายพื้นที่ศึกษาไปยังพื้นที่ต่อเนื่องมีผลทำให้การเดินทางตามรูปแบบ วงจรเหมาะสมระบบวันย้อนกลับไปกลับมาระหว่างอำเภอต่างๆถึง 8 อำเภอ กลุ่ม พ่อค้าเร่ที่ขายสินค้าที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวันซึ่งมีจำนวนมากจึงไม่เดินทางตามรูปแบบ วงจรเหมาะที่สุดระบบวัน

6.2 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

6.2.1 เนื่องจากการศึกษาเรื่องวงจรการเดินทางของพ่อค้าเร่ตามตลาดนัดนี้เป็นการศึกษาที่เกี่ยวกับลักษณะการค้าและบริการในท้องถิ่นชนบทที่ดำเนินการโดยเอกชนเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่มีหน่วยงานของรัฐระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัดสนใจเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้วิจัยที่ผ่านมาจึงต้องใช้วิธีการออกภาคสนามซึ่งเสียเวลาและค่าใช้จ่ายสูงและมีข้อบกพร่องในเรื่องของระยะเวลาที่ออกเก็บข้อมูล กล่าวคือ ช่วงเวลาที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นเป็นช่วงเวลาที่กลุ่มเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพทำนากำลังมีรายได้จากการขายผลผลิต ทำให้ตลาดนัดที่มีการจัดตั้งในพื้นที่ที่ทำนามีจำนวนผู้ซื้อและผู้ขายสูง ขณะเดียวกันตลาดนัดที่มีการจัดตั้งในพื้นที่ที่มีการทำไร่อ้อยจะมีจำนวนผู้ซื้อและผู้ขายต่ำเพราะได้ผ่านฤดูกาลเก็บเกี่ยวไปแล้ว ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจึงมีข้อบกพร่องในบางส่วน นอกจากนี้ยังปรากฏว่ามีการล้มเลิกตลาดนัดในช่วงเวลาดังกล่าวถึง 3 แห่งในเขตที่มีการทำไร่อ้อย ซึ่งตลาดนัดที่ล้มเลิกไปนี้เคยมีการจัดตั้งในช่วงเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม อันเป็นช่วงเวลาที่มีการตัดอ้อยเข้าโรงงานทำน้ำตาลและเป็นช่วงเวลาที่ผู้วิจัยออกสำรวจจำนวนตลาดนัดขั้นทดสอบเบื้องต้น เมื่อมีการออกภาคสนามในเดือนเมษายน-พฤษภาคม จึงเกิดปัญหาในเรื่องจำนวนและที่ตั้งตลาดนัด ทำให้เสียเวลาและค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ดังนั้นในการกำหนดขอบเขตของพื้นที่ศึกษาของการทำวิจัยเรื่องนี้ในพื้นที่จังหวัดอื่นๆ จึงควรกำหนดขอบเขตให้แคบระดับอำเภอโดยคำนึงถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจ-สังคมควบคู่กับการกำหนดขอบเขตทางการปกครองของกระทรวงมหาดไทยด้วย

6.2.2 ถ้าการรับรู้ของพ่อค้าเริ่มการพัฒนา รูปแบบวงจรสังเกตอาจเปลี่ยนแปลงไปสู่รูปแบบวงจรที่เหมาะสมที่สุดหรือเปลี่ยนแปลงระบบการเดินทางจากระดับท้องถิ่นที่ศึกษาในครั้งนี้ไปสู่การเดินทางระดับภูมิภาคโดยเร่ขายสินค้าตามงานเทศกาลประจำปีของภาคต่างๆ เพียงแบบเดียว เมื่อเป็นเช่นนั้นวงจรสังเกตอาจจะไม่กลับมาสู่ระดับท้องถิ่น

อีกต่อไป ซึ่งจากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าวงจรการเดินทางของพ่อค้าเร่พัฒนาจาก "Sm = 1 → Sw = Sm > 1 → Sw = Sm = 7, Sw = Sm = 14 → วงจรผสมระหว่างตลาดนัดกับงานเทศกาลประจำปี" ดังนั้นวงจรการเดินทางจะพัฒนาไปตามขั้นตอนของแบบจำลองการเดินทางตามแนวคิดของทิงเคลอร์ซึ่งมี 4 ขั้นตอน คือ "ระบบวงจรปิด → ระบบวงจรเปิด → วงจรผสมระหว่างวงจรระดับท้องถิ่นและวงจรระดับภูมิภาค → วงจรระดับภูมิภาค" เมื่อการเดินทางของพ่อค้าเร่พัฒนาสู่ระดับภูมิภาค วิธีการศึกษาที่จะนำมาใช้ศึกษารูปแบบวงจรเหมาะสมของพ่อค้าเร่ระดับภูมิภาคคือการนำ "โทโปโลจิกัลกราฟ" ที่ใช้ศึกษาโครงข่ายของระบบการคมนาคมทางเศรษฐกิจมาประยุกต์ ดังเช่นที่เวเบอร์และไซแมนสกีใช้ศึกษา

6.2.3 การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ "รูปแบบการค้าและลักษณะการบริการที่ปรากฏในชนบทประเภทหนึ่ง" มีหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย พยายามดำเนินการส่งเสริมและจัดตั้งตลาดนัดหรือศูนย์สินค้าระดับไร่นาเพื่อบริการแก่ประชาชนชนบทให้มีสถานที่สำหรับรับซื้อ-ขายสินค้าโดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าที่เป็นผลผลิตทางเกษตร ซึ่งจากการดำเนินงานที่ผ่านมาในพื้นที่ศึกษาไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เช่น การจัดตั้งตลาดนัดส้มโอ อำเภอนครชัยศรี เป็นต้น ทั้งนี้เพราะหน่วยงานของรัฐมิได้คำนึงถึงปัจจัยทางพฤติกรรมของผู้ซื้อและผู้ขายในชนบท ซึ่งจากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลถึงคู่ค้าในชนบทให้เดินทางมาจับจ่ายสินค้าบริเวณตลาดนัด คือ "จำนวนและชนิดสินค้าที่ขายมีให้เลือกมากทั้งสินค้าพื้นฐานที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวันและสินค้าที่ไม่จำเป็นต่อชีวิตประจำวัน" แต่หน่วยงานของรัฐมุ่งส่งเสริมสินค้าที่เป็นผลผลิตทางเกษตรกรรมในท้องถิ่นเพียงชนิดเดียวจึงมีจำนวนผู้ซื้อน้อยทำให้พ่อค้าไม่สามารถดำเนินกิจการได้ การจัดตั้งตลาดนัดหรือศูนย์สินค้าเกษตรระดับไร่นาที่หน่วยงานของรัฐจัดตั้งจึงล้มเหลว แต่เมื่อเปรียบเทียบกับการจัดตั้งตลาดนัดของเอกชนในพื้นที่

ศึกษาแล้วพบว่าประสพผลสำเร็จดีกว่า ทั้งนี้เพราะการจัดตั้งตลาดนัดโดยเอกชนที่เป็นกลุ่มพ่อค้าเร่เริ่มเข้าใจพฤติกรรมระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายได้ดีกว่า ดังนั้นความพยายามของรัฐในการพัฒนาชนบทไทยให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้นนอกจากจะพัฒนาสภาพแวดล้อมธรรมชาติด้วยการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเพิ่มผลผลิตทางเกษตรตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 และ 6 แล้วยังต้องคำนึงถึงปัจจัยทางพฤติกรรมของประชากรในชนบทอีกด้วย

6.2.4 เมื่อการพัฒนาพื้นที่ปริมณฑลรอบนอกกรุงเทพมหานครให้เป็นเขตอุตสาหกรรมสำเร็จผลตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 ยังผลให้แหล่งความเจริญในชนบทเปลี่ยนแปลงโดยมีความเจริญและจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ระดับความเจริญของชุมชนก็จะเปลี่ยนแปลงโดยพัฒนาจาก ชุมชนขนาดเล็ก → ชุมชนขนาดใหญ่ → สุขาภิบาล → เทศบาล ในที่สุด ดังนั้นการพิจารณาฐานะหรือระดับความเจริญของชุมชนจากชุมชนขนาดเล็ก → ชุมชนขนาดใหญ่ → สุขาภิบาล นั้นกระทรวงมหาดไทยน่าจะนำปัจจัยด้าน "ลำดับศักดิ์ของตลาดนัด" ซึ่งเป็นรูปแบบของความเจริญในชนบทประเภทหนึ่งมาพิจารณาประกอบกับปัจจัยด้านความหนาแน่นของประชากรและรายได้ของประชากรอีกด้วย เช่น ตลาดนัดวัดกษัตริย์ เป็นตลาดนัดลำดับศักดิ์สูงในชุมชนที่น่าจะพัฒนาไปสู่ความเจริญระดับสุขาภิบาลได้